

Oslo, 16. juli 2018

Klima- og miljøminister Ola Elvestuen, Postboks 8013 Dep, 0030 Oslo
Landbruks- og matminister Jon Georg Dale, Postboks 8007 Dep, 0030 Oslo

Forespørsel om umiddelbart møte med Ola Elvestuen og Jon Georg Dale angående situasjonen i Nord Østerdal.

Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit ber med dette om umiddelbart møte med statsråd Ola Elvestuen og statsråd Jon Georg Dale, grunnet den svært kritiske situasjonen med store tap i Nord Østerdal. Ulveangrepene i Nord Østerdal er en katastrofe for beitebruken og distriktet.

Fylkesmannen i Hedmark (FMHE), og Mattilsynet oppleves som å ha svak eller ingen samhandling med kommuner, beitelag eller skadefellingslag i Nord Østerdal. Deres arbeidsform oppleves som et utilbørlig press av mange beitebrukere. De avslår å bekrefte muntlige uttalelser skriftlig.

FMHE foreslår i hovedsak å flytte sau vekk fra beiteprioriterte områder. De foreslår heller ikke tiltak som forventes å øke fellingsjansen. FMHE sine manglende prioriteringer oppleves som trenering Stortingets vilje i rovviltforliket av 2011.

Fellingslaget i området har svært lang erfaring i skadefelling på barmark. FMHE eller Mattilsynet viser ingen interesse av å ta del i kunnskapene eller samhandle om mer effektiv bruk av kunnskapen.

Med hilsen

Lars Petter Bartnes
Norges Bondelag

Kjell Erik Berntsen
Norsk Sau og Geit

Merete Furuberg
Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Vedlegg

1. Brev fra Alvdal og Tynset kommune, *Skadefelling i Nord Østerdal 2018 – løsninger på kort sikt*, datert 12.07.2018
2. Forsvarlig beiting i Gammeldalen, Sølndalen og Tolga Øst – *dette verktøyet vet vi fungerer*, datert Tynset, 13.07.2018

Klima- og Miljødepartementet
Postboks 8013 DEP

0030 OSLO

Alvdal, 12.07.2018

Vår ref.	Lopenr.	Arkivkode	Saksbehandler	Deres ref.
17/615-22	5569/18	000	Ole Sylte Heggset-62 48 91 36	

(Vennligst oppgi "Vår ref." ved svar)

SKADEFELLING I NORD ØSTERDAL 2018 - LØSNINGER PÅ KORT SIKT 12.07.2018

Siden 20. mai 2018 har det som kjent vært kontinuerlig skadefellingsforsøk på ulv i Nord-Østerdalen. Siden 9/6-18 har det vært kontinuerlig skader på sau i området. Det er til nå dokumentert over 230 skadde eller drepte sauер i området. Det er nå brukt over 4 200 timer til skadefelling av ulv, og den samlede kostnaden for fellingsforsøkene har passert 1 million kroner.

Prosjektet «Mer effektiv skadefelling og en styrket beitenæringer» har fått en sentral rolle knyttet til å finne løsninger i denne katastrofale situasjonen. Prosjektet er av KLD utfordret på utforme og iverksette tiltak som kan ha oversøringsverdi til resten av landet. I tillegg har vi hatt en rolle, bl.a. gjennom dialog med SNO, Fylkesmannen i Hedmark og departementet, for å løse oppgave nr. 1 i de beiteprioriterte områdene, nemlig å ta ut skadevolder og sikre dyrevelferden for beitedyra. Gjennom økt bruk av teknologi og innovasjon, mener vi å ha funnet en ny måte å sikre akkurat dette.

Vi tillater oss i den sammenheng å sitere statsråd Ola Elvestuen fra møtet i Gammeldalen i Tynset den 1. juli 2018: - Vi vet at det er minst en ulv til i området, og det handler om å få tatt ut denne så fort som mulig. Dette er et beiteprioritert område, og det skal det være også fremover. Da må vi legge til rette for det, og unngå så mye skade som vi har nå, sa statsråden.

Vi har gjennom fortløpende møter og dialog med beitebrukere, skadefellingslag og Findmy kommet med innspill til Fylkesmannen i Hedmark på aktuelle tiltak og kostnadsberegnet dette. Disse innspillene er så langt vi kjenner til ikke fulgt opp. Derfor tar vi oss den frihet å sende dette innspillet direkte til KLD for å bidra til å finne reelle løsninger.

Fylkesmannen i Hedmark har så langt prioritert midler til flytting av sau. Dette framkommer av e-post til departementet. Det er viktig og riktig å sikre beitedyra og hjelpe enkelBrukere i en fortvilet situasjon. Det vi i denne sammenheng ønsker å påpeke er at det ikke virker til å bli gjort en grundig vurdering av hvilken skadeforskyvende effekt dette kan ha.

Under har vi så gjort et forsøk på å samle noen tråder knyttet til våre innspill for å kunne ta ut ulv / rovvilt i beiteprioriterte områder.

Fellingsledelsen anser følgende som viktig:

- A) at det sikres tilstrekkelig med midler til å kunne fortsette sitt arbeide etter system og organisering som nå. Samarbeidet med SNO har vært og er viktig. Her vil rammene avhenge av hvor fort en klarer å ta ut ulv (og bjørn/jerv).
- B) at flest mulig sau som er i området får radiobjøller. Det har de siste ukene vært tett samhandling med Findmy på Kvikne, og denne teknologien vil kunne være et viktig bidrag til å løse oppdraget med felling. Urovarsel, samt retningsvarsler basert på erfatingslogg, angir hvor ulven befinner seg. Skadefellingslaget er etter denne samhandlingen ikke i tvil om at dette vil være det mest relevante tiltaket å sette inn nå for å løse oppgaven mer effektivt. Mobildekning er ikke avgjørende for signaler fra bjøllene fra Findmy. Dersom det er behov for mere informasjon, så må skadefellingsleder Jo Esten Trøan eller Findmy kontaktes.
- C) at en får på plass tilstrekkelig samband / kommunikasjon i området. Områdene hvor ulven beveger seg, og hvor flest skader skjer, er utenfor mobildekning. Det er avgjørende for rask nok respons at en finner løsninger på dette. Vårt forslag baserer seg på satellitt-løsninger.
- D) at en får på plass en beitekoordinator for det aktuelle området, spesielt for å sikre samhandling mellom beitebrukere og skadefellingslag. Henning Sandmæl har sagt seg villig til å ta på seg denne oppgaven, dersom han blir godtgjort for dette. Det er da relevant å frikjøpe han ved at han kan leie inn hjelp på garden i den aktuelle perioden.
- E) At fellingslag innvilges dispensasjon til bruk av løs på drevet halsende hund også på bjørn.

Kostnader:

SKADEFELLING: Dette avhenger av når en klarer å ta ut skadegjørerne. I gjennomsnitt bruker en 3000 t / ulv. Vi vet at det har vært 3 ulver i området, hvorav den ene er tatt ut. Skadebildet de siste dagene tilsier at begge de to DNA-analysertere tispene fortsatt er aktive skadegjørere. Vi må da anta at en vil bruke 9 000 t, eller i overkant av 2 millioner til godtgjøring. I seg sjøl må disse kostnadene motivere til å sette inn andre tiltak for å ta ut skadenvolder mer effektivt.

RADIOBJØLLER:

Det må avklares umiddelbart om Staten er villig til å ta kostnadene ved bruk av radiobjøller som en del av skadefellingsforsøkene her. Dvs kostnader til 1) klargjøring / oppsett, 2) påsætting / organisering og 3) drift. (Viser ellers til oppsett fra 5/7-18, sjå under)

- 1) klargjøring / oppsett, kr. 2240,-/bjølle
- 2) påsætting / organisering, min 30 min pr sau, kr. 175,-/bjølle
- 3) drift. Kontinuerlig vakt både på Findmy og Telespor. $15 \text{ t} \times 2 = 30 \text{ t/døgn}$. Kostnad kr. $30 \text{ t} \times 350,-/\text{t} = \text{kr. } 7000,-/\text{døgn}$. (Kr.49.000,- / uke og kr.196.000,-/mnd)

En vil kunne redusere kostnader knyttet til bruk av radiobjøller ved at man i første omgang prioriterte å henge på bjøller på sau som fortsatt går på innmarksbeite. I neste omgang vil en kunne supplere dette ved enten å henge på bjøller på sau som kommer innom kveer, eller at en må sette inn mannskap for å samle sau. Sistnevnte løsning er kostnadskrevende, men gjennomførbar. Vi foreslår følgende prioritering:

- A) de dyrene som fortsatt går på innmarksbeite, ca 100 stk.
Kostnad $2240,- + 175,- = 2415,- \times 100 \text{ stk} = \text{kr. } 241.500,-$
- B) de dyrene som kommer innom kveer etter hvert, ca. 100 stk
Kostnad $2240,- + 175,- = 2415,- \times 100 \text{ stk} = \text{kr. } 241.500,- / \text{kr. } 483.000,-$
- C) dyr på fjellet. 800 stk
(Sjå oppsett under)

SAMBAND & KOMMUNIKASJON:

Skadefellingslaget er avhengig av god kommunikasjon for å kunne sikre rask informasjon og effektiv samhandling. Pr i dag er dette ei stor utfordring, men som er løsbart via satellitt.

Samband via satellitt, kr.70.000,-

VILTKAMERA via ice. Kr.60.000,-

Dette gir en minimumskostnad på kr. 130.000,-

BEITEKOORDINATOR:

Vi foreslår at beitekoordinator får godtgjort sin innsats gjennom å føre timer som en del av skadefellingsoppdraget. En vil da relatere omfanget av oppgaven til den til enhver tid pågående felling.

Samlet vil dette i første omgang ha en kostnad på kr 613 000,- + godtgjøring skadefelling og beitekoordinator.

Nedenfor er det lagt ved kopi av tidligere korrespondanse og innspill fra oss, men med denne henvendelsen stiller vi oss til disposisjon for et raskt møte om situasjonen, gjerne sammen med Findmy for en gjennomgang systemets oppbygging og muligheter.

Med hilsen

Leif Vingelen
styringsgruppeleder/
varaordfører i Tolga

Jo Esten Trøan
leder av det interkommunale
skadefellingslaget

Ole Sylte Heggset
enhet landbruk og miljø
Alvdal kommune
(vertskommune)

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes ut uten signatur

Kopi til: - Fylkesmannen i Hedmark, landbruks- og miljøvernavdelingen
 - Deltagerkommunene i prosjektet
 - Faglagene nasjonalt

Vedlegg: Se nedenfor kopi av tidligere oppsett/informasjon som er spilt inn!

RADIOBJØLLER ut fra møte 6.07.2018 på Tynset

Tilstede:

Aktuell beitekoordinator: Henning Sandmæl
Fellingsledelsen: Kristian Lund Vang
FKT-prosjektet: Per Fossheim
Findmy: Marit Mjøen Solem
Prosjektet: Ole S. Heggset og Leif Vingelen

Viser til tidligere kontakt vedr bruk av radiobjøller på sau i det kriserammede området. Vi ser på en løsning som etter vår konklusjon vil kunne bidra til mer effektiv skadefelling, samtidig som det kan bedre dyrevelferden.

Skadefellingslaget har i noe tid nå samhandlet med Findmy på dette området, og konklusjonen er at det med små justeringer vil kunne bidra til at de raskere kan komme i posisjon for felling.
Urovarsel via push-varsle på mobilapp, samt retningsangivelse på uro vil være de mest sentrale punktene.

Vi ser på dette som en akuttløsning for områder i krise eller potensiell krise, men dette vil selvsagt være et akutt-tiltak som vil bli brukt på sikt også.

FORUTSETNING:

- A) det må på plass mobildekning i området. Dette må samhandles med beredskapsavdelingen hos Fylkesmannen.
Telenor har gitt oss tilbakemelding på at det i dette området dessverre ikke noen enkel løsning for å bedre dekning i dette området. Ut fra kartet er avstand til nærmeste basestasjon ca. 20 km og dekningen er veldig svak(fraværende).
Dersom område skal utbedres vil det sannsynligvis være behov for mast, kraft, samband og hytte for basestasjonsutstyr.
Tillater meg å nevne at det er forholdsvis kostbar investering. Ca. 1,3 millioner kroner + kraft. Årlig driftskostnad ca. 100 000 kroner. Dette er avhengig av strøm i området, hvilket som er krevende.
B) at vi klarer å få med oss beitebrukerne som er rammet, samt beitelag i tilstøtende kommuner, på å gjennomføre denne jobben. Dette er ikke sjølsagt.

KOSTNADER KNYTTET TIL RADIOBJØLLER, 1000 stk

Møtet konkluderte med at en bør ha radiobjøller på opp mot 100 % av de voksne sauene for å sikre korrekt informasjon ut igjen. Det er ikke relevant å tro at en vil kunne få samlet inn alle besetningene, derfor har vi sagt 1000 stk. Vi har satt som forutsetning at hele området øst for Glomma i Tolga, Tynset og Alvdal kommune i tillegg til Rendalen blir med. Påsett av bjeller blir prioritert fra øst mot vest, ut fra skadesituasjonen vi har nå.

1. Tilbud fra Findmy, inkl. Klargjøring og igangsetting, KR. 2,240,000,-
(Inkl abb)
2. Sanking sau: 1 dag i hvert område, 6 områder. 40 personer x 10 timer = 400 t x 6 områder = 2500 t.
 - A) Innovasjon Norge sin beregning for egeninnsats (350,-/t x 2500 t) = 875.000,-
 - B) skadefellingslag sin godtgjøring (230,-/t x 2500 t) = 575.000,-

3. Påsetting bjeller / organisering: 1800 t

A) Innovasjon Norge sin beregning for egeninnsats (350,-/t x 1800t) = 630.000,-

B) skadefellingslag sin godtgjøring (230,-/t x 1800 t) = 414.000,-

4 DRIFTSKOSTNAD: Må ha kontinuerlig vakt på både Findmy og Telespor. Vi har beregnet 15 t/døgn i 2 mnd x 2 personer = 1800 t

A) Innovasjon Norge sin beregning for egeninnsats (350,-/t x 1800t) = 630.000,-

B) skadefellingslag sin godtgjøring (230,-/t x 1800 t) = 414.000,-

SAMLET KOSTNAD:

A) 2240000,- + 875000,- + 630000,- + 630000 = 4375000,-

B) 2240000,- + 575000,- + 414000,- + 414000,- = 3643000,-

Vi vil også komme tilbake til noen flere momenter som vi må løfte inn:

- viltkamera er avhengig av mobildekning. Det finnes løsninger hvor en kan linke dette opp mot satellitt og wifi-kobling mot kamera.

- samband er også avhengig av mobildekning. Dersom dette ikke kommer på plass vil en måtte investere i satelittsamband/telefon. Her trengs det minimum 5 stk.

Uansett så vil en samlet kostnad her på inntil **kr. 5 000 000,-** være lite sett i forhold til kostnader med nedgang og flytting av all sau i området.

Møtet oppfordrer Fylkesmannen i Hedmark, sammen med KLD og LMD, å bli med på en løsning akutt på den katastrofen som vi nå står oppe i.

Skulle det være behov for ytterligere informasjon eller klargjøring, så ta kontakt.

KOMMUNIKASJON OG SAMBAND

I løpet av helga har folk vært i sving for å sjå på mulige teknologiske løsninger for å kunne bidra til mer effektiv skadefelling og en styrket beite næring.

Konklusjon / behov og kostnader er:

7 stk satellitt-telefoner til en minimum kostnad på kr. 10.000,-/stk,

SUM: KR. 70.000,-

10 stk viltkamera til en minimum kostnad på kr. 5-6000,-/stk. Dette er avhengig av at ICE-net fungerer der det er behov for kamera.

SUM: kr. 50-60.000,- / mulig 10 x kr. 25.000,- = kr.250.000,- avhengig av dekning.

Dette må sees i sammenheng med det behovet som er signalisert mtp radiobjøller. Beitebrukerne i området er avhengig av å slippe sauene fra innmarksbeite nå. På eget initiativ er det nå klargjort og satt på radiobjøller på disse sauene, med en klar forventning om at det blir fulgt opp med midler.

Det ble gitt tydelige signaler på møtet i Gammeldalen med Statsråd Elvestuen søndag 1/7-18 om hva som skulle prioriteres raskt:

1. Å ta ut ulven, mao ikke flytte sauene

2. Teknologi er et viktig spor å følge for å bidra til å felle ulven.

Ut fra dette så må det kunne forventes at Departement og Fylkesmannen innen mandag 9/7, en uke etter møtet, kommer med ei tilbakemelding på hvordan det er aktuelt å prioritere for å bidra til å finne løsninger.

Arnstein Solem / Findmy har undersøkt muligheter for å få nett på viltkamera i områder med ingen eller svært dårlig mobildekning for oss. De har også sett på dette med satellittelefon og har kommet fram til to alternative satelitt-telefoner som har god dekning i Norge. Har kopiert inn dette under her:

VILTKAMERA:

1. ICE-net løsning med antenneforsterker.

Totalt ca 5000-6000 NOK pr punkt

Viltkamera med mulighet for å sende bilder "live" i områder med svak ice dekning.

Viltkamera med wifi-kobling. ca 2000 NOK ,-

Ice net abonnement med trådløst wifi. 99 NOK,- Pr mnd

Antenne for forsterking av signaler m kabling ca 2000,-

Bilbatteri og kabler for strømforsyning 1000,-

2. Satelitt-bredbånd løsning med samme kamera internet via Iridium eller Inmarsat
ca 20 000 - 25 000NOK pr punkt.

Denne er langt dyrere løsning, men har garantert nett overalt

To viltkamera med wifi

<https://www.trailcampro.com/collections/trail-camera-reviews/products/reconyx-microfire-ms8>

<https://www.spypoint.com/EN/products/wi-fi-trail-camera/product-WiFi.html>

SATELITT-TELEFONI:

Iridium 9555 Mest solgt i hele verden og global dekning.

Se link til norsk forhandler: <https://www.finn.no/bap/webstore/ad.html?finnkode=34627981>

Pris inkl. innkjøp og bruk i denne sesongen ser det ut til å bli ca 10 000 NOK per sett.

Det finnes også mer avanserte løsninger med såkalt PTT (push to talk) der satellittelefonen også kan settes opp i grupper og fungere som walkie-talkie mellom alle medlemmer i gruppene. Disse er langt dyrere og jeg finner ingen forhandlere i Norge på dette. Pris. Trolig over 15-20000 NOK per sett <https://www.iridium.com/products/iridium-extreme-ptt/>

Den første (iridium 9555) typen vil nok holde godt til ren telefoni og sms mellom nøkkelpersoner i skadefellingslag, og kan trolig leveres kjapt og greit.

Forsvarlig beiting i Gammeldalen, Sølendalen og Tolga Øst

- dette verktøyet vet vi fungerer

-Unik norsk teknologi

Findmy teknologien er i dag bondens beste verktøy for å gi husdyra et godt og forsvarlig utmarksbeite.

I Norge har vi et felles ønske om å bruke de unike utmarksressursene for produksjon av mat. Ved bruk av elektronisk sporing fra Findmy vil vi kunne gi bonden og landet vårt et unikt verktøy for å kunne nå dette målet.

Ved hjelp av teknologien kan bonden:

- Overvåke dyrene 24-7, uansett om dyra er utenfor mobildekning
- Rykke ut ved behov/unormal adferd

Kunnskapsgrunnlag sier at bruk av Findmys e-bjeller gir en mer forsvarlig og ressursnyttig bruk av utmarksbeiter. Ved hjelp av teknologien kan det avdekket:

- Sykdomstilfeller
- Ulykker
- Dyr som har gått ut av beite
- Skadegjørende rovvilt

Det er fordi vi har et system som gir:

- Lite bevegelsesalarm
- Dødsalarmer
- Urovarsel (utviklet i samarbeid med NIBIO)
- Prognoseverktøy (utviklet i samarbeid med skadefellingslaget i Nord-Østerdal)
- Elektronisk gjerde (geofence)

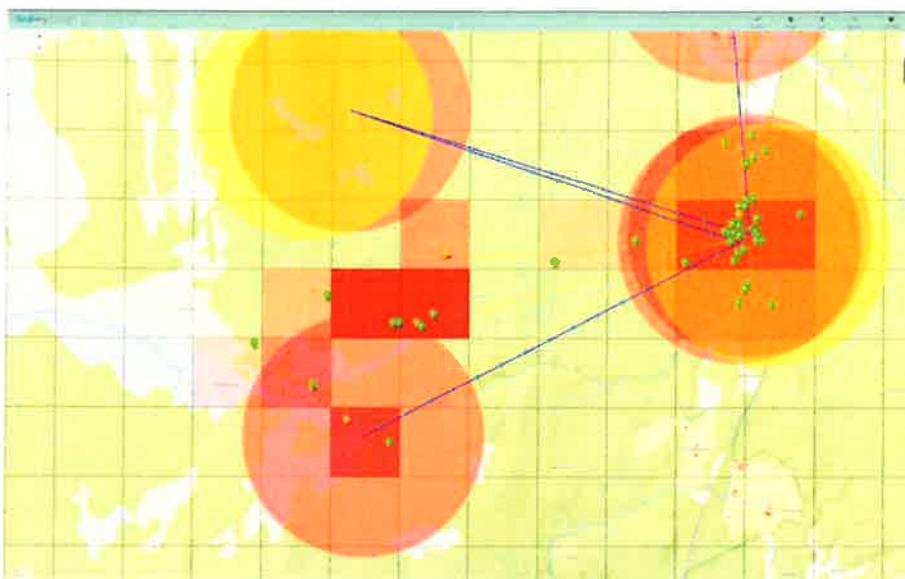
Vi kan bruke Findmys e-bjeller som ett av de viktigste verktøyene i Skadefellinga

Ved bruk av beitebrukernes verktøy, e-bjella fra Findmy, kan vi raskere avdekke:

- Uro i beite
- Dokumentere skadegjører

Etter dokumentert skade og vedtatt skadefelling, kan Skadefellingslaget:

- Vurdere prognose over adferd på beitedyra; dette gir informasjon om bevegelse og dyretetthet som gir et vurderingsgrunnlag for skadepotensialet. Sammen med dyreeiere, SNO og andre offentlig myndigheter kan en avklare og prioritere ressursbruken.
- Bruke urovarselet til å peke ut hvilke områder som har og har hatt dyr med unormal adferd. Bonde, SNO, Skadefellingslaget og andre offentlige myndigheter kan da sette inn tiltak i forhold til dyr som kan være skadet, dyretetthet og skadepotensiale.

Eksempel på urovarsel og prognose fra Gammeldalen i dag 13/7-18

Ett tett samarbeid mellom Skadefellingslag, bonde og Findmy kan gi beitedyrene på utmarksbeite bedre dyrevelferd og hindre ytterligere skader fra rovvilt. Dette kan vi oppnå ved:

- Hyppige rapporteringer fra e-bjellene. For å få dette til å fungerer optimalt, må e-bjellene sende mellom 1-2 timers sendeintervall. Dette vil da være optimalt i forhold til Skadefellingslagets andre verktøy, spesielt bruk av hund og viltkamera.
- Antall e-bjeller må opp i en dekningsgrad på 50% av alle mordyr.

Dette er forutsetning for å lykkes raskt og hindre ytterligere skader. Samt hindre forflytning av skadegjører til andre beiteområder.

I tidligere innsendt søknad ble behovet vurdert til 1000 e-bjeller i gjeldene område og kostnader rundt dette tiltaket ble visualisert. I denne sammenheng stiller vi oss bak denne søknaden.

Mvh

Tynset 13/7-18

Jo Esten Trøan

*Skadefellingsleder i
Nord- Østerdal*

Arnstein Solem

Utvikler i Findmy

Marit Mjøen Solem

Daglig leder Findmy